

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА ЗАСАДАХ ДПП В КОНТЕКСТІ СИНЕРГЕТИЧНО-ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ

THE STRATEGIC MANAGEMENT OF PPP ENTREPRENEURIAL INTEGRATION PROCESSES IN THE CONTEXT OF THE SYNERGETIC-INSTITUTIONAL METHODOLOGY

Косач І.А.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри публічного управління та менеджменту організацій,
Чернігівський національний технологічний університет

Петренко Ю.В., Яковчук Я.Д.

магістри,
Чернігівський національний технологічний університет

У статті досліджено засади і цілі стратегічного управління процесами інтеграції на засадах ДПП в контексті синергетично-інституціональної методології в Україні. Обґрунтовано доцільність застосування державно-приватного партнерства як базису інтеграційних процесів в АПК. Запропоновано формування системи стратегічного управління інтеграційними процесами на засадах ДПП для досягнення поставлених цілей.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, мале підприємництво, агропромисловий комплекс, інтеграційні процеси, синергетика, системно-синергетичний підхід, інституціоналізм, стратегія.

В статье исследованы принципы и цели стратегического управления процессами интеграции на основе ГЧП в контексте синергетически-институциональной методологии в Украине. Обоснована целесообразность применения государственно-частного партнерства в качестве базиса интеграционных процессов в АПК. Предложено формирование системы стратегического управления интеграционными процессами на основе ГЧП для достижения поставленных целей.

Ключевые слова: государственно-частное партнерство, малое предпринимательство, агропромышленный комплекс, интеграционные процессы, синергетика, системно-синергетический подход, институционализм, стратегия.

The article explores the principles and objectives of strategic management of integration processes on the principles of PPP in the context of synergetic-institutional methodology in Ukraine. The expediency of the use of public-private partnership as the basis of integration processes in the agroindustrial complex is substantiated. The formation of strategic management system of integration processes based on PPP is proposed to achieve the set goals.

Keywords: public-private partnership, small business, agro-industrial complex, integration processes, synergetics, system-synergetic approach, institutionalism, strategy.

Постановка проблеми. У процесі вирішення завдань управління інтеграційними процесами у пріоритетних галузях економіки для країни, що перебуває на етапі соціально-економічної трансформації, згідно з проведеними дослідженнями, можливими є такі альтернативні підходи, як:

1) підхід, заснований на пріоритетній ролі держави як головного суб'єкта регулювання соціально-економічних процесів;

2) підхід, заснований на поєднанні можливостей держави та бізнесу з метою реалізації обраних цілей розвитку пріоритетних сфер національної економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В умовах сучасності аналіз проблеми спирається на дослідження та вивчення структури. Останнім часом широко висвітлюються в літературі дослідження інституціональних аспектів відносин між державою і приватним сектором, розвитком державно-приватного партнерства. Так, ДПП розглядають В. Варнавський, Н. Бондар, С. Грищенко, П. Шиленицький, І. Запатрина.

Метою статті є дослідження стратегічного управління процесами розвитку підприємницької інтеграції в умовах становлення ДПП із засто-

суванням системи синергетичного та інституціонального підходів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Компаративний аналіз еволюції різних наукових підходів до формування економічної політики свідчить про те, що незалежно від визначення об'єкта й інструментарію дослідження його предметом переважно залишається діалектика співвідношення держави та бізнесу. Інституціональна роль держави є унікальною порівняно з іншими інститутами-організаціями через виконання комплексу різноманітних функцій і потенціальну здатність вирішувати усю сукупність питань, що виникають у зв'язку з функціонуванням як економіки загалом, так і кожного економічного суб'єкта. Водночас ринкові важелі, поєднання пріоритетів та цілей розвитку бізнес-структур та державного сектору слугують вагомим чинником активізації конкурентних відносин, реалізації процесів диверсифікації, підприємницької інтеграції, реорганізації та інновацій.

Економічна модернізація процесів підприємницької інтеграції в АПК України передбачає активізацію діяльності насамперед суб'єктів малого та середнього бізнесу. Як показують проведені дослідження, їхній потенціал у вітчизняній національній економіці реалізується недостатньо, хоча має переваги у розв'язанні масштабних соціально-економічних проблем розвитку АПК порівняно з іншими економічними суб'єктами, в тому числі й агрохолдингами [1].

По-перше, підприємства малого бізнесу роблять значний внесок у стабілізацію соціальної ситуації в АПК, пом'якшуючи найбільш гострі проблеми, які пов'язані зі зростанням соціальної напруженості і забезпеченням зайнятості населення. По-друге, суб'єкти малого бізнесу виробляють і постачають широкий спектр товарів і послуг, створюють нові ринки. По-третє, розвиток малого бізнесу сприяє підвищенню загальноекономічної ефективності, виступаючи субпідрядником держави, беручи участь у розв'язанні проблем розвитку інфраструктури, забезпечення продовольчої безпеки, гнучко реагуючи на зміну кон'юнктури [2].

Зазначені переваги функціонування суб'єктів малого підприємництва, по суті, є позитивними зовнішніми ефектами для інших суспільних груп, підвищуючи сукупний суспільний добробут. Отже, створення сприятливого ділового клімату для розвитку підприємництва стає ключовим завданням як для національної економіки загалом, так і для вітчизняного АПК. З іншого боку, зайвий адміністративний тиск на функціонування малих форм підприємництва не тільки завдає прямої шкоди їхній діяльності (збільшуються прямі і непрямі витрати), а й блокує позитивні зовнішні ефекти для всієї економіки і соціальної сфери країни.

Проблеми недостатньої активізації процесів агропромислової інтеграції із залученням суб'єктів малого підприємництва у вітчизняних

умовах значною мірою зумовлені нерозвиненістю механізмів державного впливу на господарське середовище з метою підвищення його активності і сприйнятливості до нововведень. Розробленню цих механізмів має передувати формулювання концепції стратегічного управління інтеграційними процесами на засадах упровадження інструментів державно-приватного партнерства (ДПП), що передбачає системно-синергетичний та інституціональний підходи до реалізації механізму ДПП, визначення цілей, принципів та методів, що сприятимуть досягненню поставлених цілей. При цьому під ДПП розуміється співробітництво між державою Україною, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами-підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами, та відповідає ознакам державно-приватного партнерства, визначеним цим Законом [3].

Саме стратегічне управління інтеграційними процесами на засадах ДПП в контексті синергетично-інституціональної методології здатне забезпечити реалізацію основних напрямів державної політики в сфері АПК, оскільки, згідно з авторською позицією, дає такі можливості, як:

- урахування різноманітних факторів впливу на процес трансформації інтеграційних процесів у контексті орієнтації на впровадження механізму ДПП;

- встановлення та подальша координація зв'язків та відносин між основними елементами інтеграційного процесу;

- узгодження та синхронізація інтересів та мотивів інтеграції держави та суб'єктів малого підприємництва в умовах монополізації та ринкових викликів.

Отже, концепція стратегічного управління інтеграційними процесами на засадах ДПП є результатом застосування синергетично-інституціональної методології. Стратегічне управління інтеграційними процесами на засадах ДПП пропонується розглядати як вираження системного підходу до обґрунтування принципів і методів їх формування та впровадження, що в контексті управлінської діяльності доцільно розглядати як сукупність управлінських рішень, спрямованих на забезпечення перспектив реалізації механізму ДПП в агропромисловому виробництві. Отже, в центрі уваги стратегічного управління інтеграційними процесами в АПК на засадах ДПП на сучасному етапі розвитку національної економіки перебуває завдання взаємодії органів влади та суб'єктів малого і середнього підприємництва і господарств населення, а перспективним завданням цього процесу

нами пропонується утворення інтеграційних підприємницьких структур на засадах ДПП, які здатні створити конкуренцію великим агропромисловим формуванням на вітчизняному агропродовольчому ринку [4].

Таким чином, розглядаючи перспективи імплементації відносин ДПП у процес підприємницької інтеграції в АПК, варто зазначити доцільність формування системи стратегічного управління інтеграційними процесами на засадах ДПП, що дає змогу одночасного досягнення таких цілей, як:

1) економічна – забезпечення зростання виробництва продукції підприємств малого бізнесу АПК і залучення до інтеграційного процесу домогосподарствами; досягнення максимального прибутку і рентабельності за наявної сукупності видів підприємницької діяльності;

2) ринкова – підсилення ринкової позиції малих сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств, кооперативів та господарств населення; забезпечення стабільності функціонування в ринковому середовищі; обґрунтування нових видів підприємницької діяльності для розвитку інтеграційних процесів, підвищення ефективності функціонування і забезпечення стійкого росту та розвитку інтегрованих структур;

3) соціальна – підвищення рівня зайнятості та якості життя населення сільських територій;

4) інноваційно-інвестиційна – отримання доступу до впровадження інноваційних проєктів, оновлення матеріально-технічної бази суб'єктів малого підприємництва в АПК;

5) екологічна – відновлення стану навколишнього природного середовища.

Вважаємо за потрібне акцентувати увагу на необхідності забезпечення виконання тріади підходів:

1) заходи стратегічного управління формуванням ІПАС_{дпп} мають бути чітко означені за змістом та етапністю виконання;

2) місце дислокації та спеціалізація зазначених структур визначаються розвитком та специфікою синергетичного потенціалу ДПП;

3) стратегічне управління інтеграційними процесами на основі ДПП вимагає формування відповідної структури управління зазначеним процесом у контексті синергетично-інституціональної методології.

Визначені підходи залежать як від поставлених цілей, так і від передумов щодо територіальної специфіки розміщення агропромислового виробництва. При цьому аксіоматичним вважаємо положення про те, що формування системи стратегічного управління інтеграційними процесами на засадах ДПП та подальше здійснення управлінського процесу є неможливими в умовах нестачі або відсутності ресурсів, тобто наявність синергетичного потенціалу ДПП є ресурсоутворюючим елементом, а стратегічні рішення приймаються в узгодженні з оцінкою

факторів та ресурсів, які впливають або здатні впливати на забезпечення результативності партнерської взаємодії. Відповідно до цього першочерговою умовою реалізації вищезазначених положень є інтеграція процесів стратегічного управління інтеграційними процесами на засадах ДПП до загального організаційно-економічного механізму управління розвитком АПК на макrorівні.

Пріоритетна увага у процесі стратегічного управління інтеграційними процесами на засадах ДПП (СУІП_{дпп}) має бути приділена створенню та подальшому застосуванню мотиваційного механізму ДПП, дія якого сприятиме активізації партнерських відносин в аграрному секторі економіки. В узагальнюючому контексті функціонування системи стратегічного управління має забезпечувати ефективність кожного етапу створення вальної доданої вартості.

Вихідним положенням управління інтеграційними процесами в АПК на засадах ДПП є обмеження застосування адміністративно-директивних важелів регуляторного впливу й орієнтація на створення економічних та інституціональних умов впровадження ДПП та розвитку на їх основі суб'єктів малого підприємництва. Оскільки, як уже зазначалося, внаслідок потужних процесів агрохолдингізації вітчизняного АПК області втрачають вплив на результати діяльності сільськогосподарських та переробних підприємств, не можуть гарантувати продовольчу безпеку на місцевому рівні, доцільною є концентрація зусиль центральних органів влади на створенні та вдосконаленні нормативно-правового забезпечення, досягнення взаємної координації та обміну між суб'єктами господарювання щодо заходів політики сприяння формуванню відносин ДПП та розвитку малого підприємництва, що стає актуальним у зв'язку із пріоритетами сучасної політики децентралізації управління.

Забезпечення реалізації стратегічних пріоритетів вимагає активного цілеспрямованого впливу на зовнішнє та внутрішнє середовище з метою формування сприятливих умов досягнення поставлених цілей. Найбільш ефективною формою подібного впливу є саме децентралізація управління інтеграційними процесами на основі прийняття відповідних управлінських рішень. Вихідним елементом прийняття стратегічних рішень повинно бути врахування національних цілей розвитку АПК, у відповідності з якими повинна відбуватися інтеграція суб'єктів. При цьому базовим елементом управління процесами формування є проєкти державно-приватного партнерства, що реалізуються в зонах стратегічних інтересів національної економіки та пов'язані із синергетичним потенціалом ДПП.

Методологічні положення процесів формування ІПАС_{дпп} повинні визначати сукупність правил, що висуваються до суб'єктів інтеграційних процесів на засадах ДПП та знаходять своє втілення в системі принципів і логічній послідов-

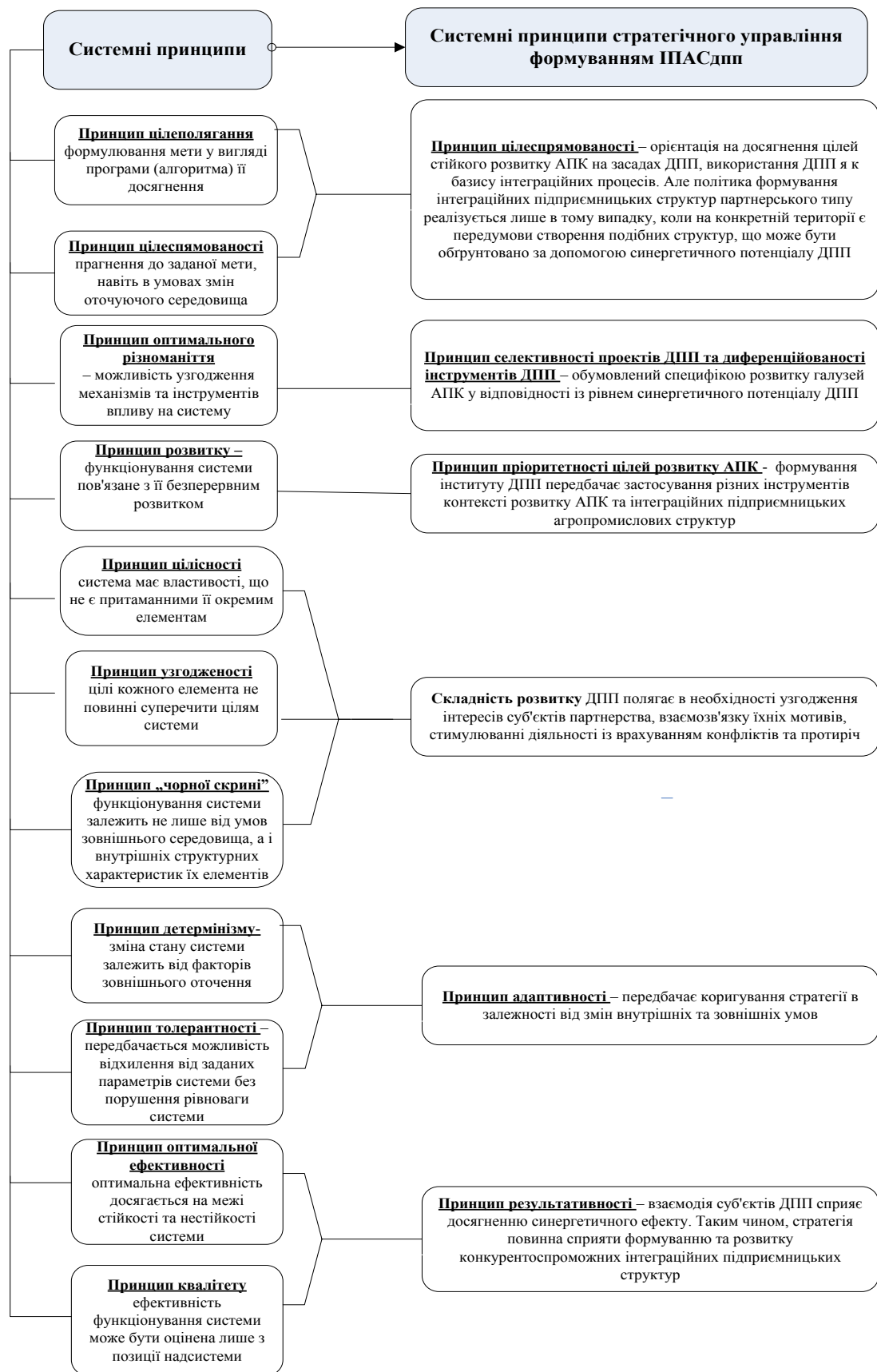

Рис. 1. Трансформація системних принципів у контексті системи стратегічного управління інтеграційними процесами на засадах ДПП

Джерело: авторська розробка

ності відпрацювання процедур цього процесу. Отже, вищезазначені напрями потребують виокремлення принципів, які дають змогу розкрити вимоги щодо формування ефективної системи управління інтеграційними процесами на засадах ДПП. Оцінюючи методологічні підходи щодо виділення принципів управління та розкриття їх сутності, ми дійшли висновку, що в економічній літературі в загальному вигляді вони є досить розкритими. Однак під час розкриття сутнісних характеристик принципів управління не враховується специфіка управлінських процесів, напрями розвитку соціально-економічних систем та типи їх поведінки і реакції в умовах орієнтації на удосконалення процесів підприємницької інтеграції та впровадження механізмів ДПП. Таким чином, наявна система принципів вимагає адаптації та систематизації згідно зі специфікою запропонованого дослідження. Нами пропонується в основу функціонування системи стратегічного управління інтеграційними процесами на засадах ДПП закладати системні принципи на основі такої трансформації (рис. 1).

Визначені принципи враховують закономірності формування та функціонування систем, а їх реалізація дасть змогу підвищити ефективність становлення відносин ДПП в АПК, оцінити можливості реалізації проектів ДПП, запропонувати доцільні методи управлінського впливу.

Висновок. ДПП є ефективним інструментом залучення коштів на фінансування пріоритетних та суспільно значущих проектів держави, налагодження довгострокових і плідних зв'язків із потенційними інвесторами з метою сприяння соціально-економічному розвитку на всіх рівнях держави. Завдяки співробітництву держави і приватного сектора у межах ДПП створюються кращі умови для функціонування суб'єктів господарювання, розвитку стратегічно важливих галузей економіки країни, фінансування науково-дослідницьких та дослідно-конструкторських робіт, інноваційних розробок, прогресивних технологій, їх імплементації, забезпечується потенціал розвитку підприємств, ефективне використання наявних у державі ресурсів, скорочення бюджетних витрат на розвиток об'єктів інфраструктури.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Нестерчук Ю.О. Інтеграційні процеси в аграрно-промисловому виробництві / Ю.О. Нестерчук. – Умань: «Сочінський», 2009. – 382 с.
2. Яцкевич І. До питання про зміст поняття інтеграції суб'єктів підприємницької діяльності [Текст] / Інна Яцкевич // Журнал європейської економіки. – 2013. – Т. 12, № 4. – С. 473–483.
3. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 24.05.2016 № 2404–XVII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
4. Гонта О.І., Косач І.А. Особливості формування інтеграційних підприємницьких агропромислових структур у контексті відносин державно-приватного партнерства / О.І. Гонта, І.А. Косач // Науковий вісник Полісся. – № 1(9). – 2017. – С. 25–29.